

Szczygieł, Mirosława

Wychowawcze i edukacyjne funkcje placówek wychowania przedszkolnego w Częstochowie w latach 1918–1939

Prace Naukowe AJD. Pedagogika 14, 163-171

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mirosława SZCZYGIEL

Wychowawcze i edukacyjne funkcje placówek wychowania przedszkolnego w Częstochowie w latach 1918 – 1939

Wprowadzenie

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. tworzące się państwo polskie odziedziczyło po zaborcach zróżnicowany poziom oświaty i różne tradycje edukacyjne. Konsekwencją tego stanu było dążenie do ujednoczenia systemu oświatowego z zachowaniem osiągnięć i tradycji regionów czy mniejszości narodowych.

Pierwszym oficjalnym aktem ustawodawczym zmierzającym do ujednoczenia stanu i poziomu oświaty był wydany 2 lutego 1919 r. Dekret o obowiązku szkolnym, wprowadzający siedmioletnią naukę szkolną dla wszystkich dzieci w wieku 7 – 14 lat. W praktyce jednak nie udało się stworzyć pełnej sieci szkół siedmioletnich, ze względu bowiem na złożoną sytuację powojenną funkcjonowały także szkoły o cztero- lub pięcioletnim cyklu kształcenia.

Kolejnym etapem reformowania szkolnictwa było wydanie 17 lutego 1922 r. *Ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych* — określała ona przepisy dotyczące obwodów szkolnych, uzależniające stopień organizacyjny szkoły od liczby dzieci w obwodzie. W następstwie tej ustawy szczególnie na wsi funkcjonowały szkoły o najniższym stopniu organizacyjnym jedno- lub dwuklasowe o jednym lub dwu nauczycielach.

Pełnej reformy szkoły polskiej zarówno w zakresie strukturalnym, jak i programowym, dokonała wydana 11 marca 1932 r. *Ustawa o ustroju szkolnictwa*. W założeniach wprowadzała ona jednolity system oświatowy o następującej strukturze:

- przedszkola (od trzeciego roku życia),
- siedmioletnia szkoła powszechna obowiązkowa i dalsze obowiązkowe doksztalcanie do osiemnastego roku życia w szkołach albo na kursach doksztalcających,
- czteroletnie gimnazjum kończące się „małą maturą”, ogólnokształcące lub zawodowe (i zawodowe szkoły doksztalcające),
- dwuletnie liceum ogólnokształcące (profilowane) lub trzyletnie liceum zawodowe (zróżnicowane w zakresie kierunków kształcenia, w tym li-

ceum pedagogiczne) każde kończące się maturą uprawniającą do studiów wyższych¹.

Założenia owej ustawy z wielu względów (m.in. bardzo zła sytuacja gospodarcza w kraju, wywołana kryzysem światowym) nie zapewniły realizacji postulatów równych szans edukacyjnych dla wszystkich dzieci, a co się z tym wiąże — nie zlikwidowano zjawiska analfabetyzmu. Godny podkreślenia jest jednak fakt, że ustawa z 1932 r. uznała przedszkola za pierwsze ogniwo systemu oświaty i wychowania, stawiając przed nim dwa zadania: wszechstronny rozwój dzieci i przygotowanie ich do podjęcia nauki szkolnej oraz pomoc pracującym rodzicom w zapewnieniu dzieciom opieki wychowawczej.

W okresie tworzenia się państwa polskiego nauczyciele i działacze oświatowi, przedstawiając projekty dotyczące przyszłego systemu szkolnego, podkreślali potrzebę zorganizowania racjonalnej opieki dla dzieci w wieku przedszkolnym. Na I i II zjeździe nauczycielskim w Krakowie w latach 1917 i 1918 Komisja Pedagogiczna Stowarzyszenia Nauczycielstwa Polskiego określiła podstawowe zadania ochron jako placówek wychowawczych, których głównym celem było psychofizyczne przygotowanie małych dzieci do nauki w projektowanej obowiązkowej szkole 7-klasowej powszechnej. Dlatego organizowanie ochron proponowano powierzyć samorządom, wychodząc z założenia, że są one najwłaściwszym wyrazicielem interesów społecznych; podkreślano także potrzebę organizowania ochron przy każdej szkole.

Pierwsze władze oświatowe unormowały także kwestie kwalifikacji personelu wychowawczego, najlepiej zorganizowane kursy ochraniarskie zostały upaństwowione i na ich bazie utworzono seminaria. Pierwsze seminaria dla wychowawczyń przedszkoli powstały w 1920 roku w Warszawie, Opatówku, Częstochowie, Wilnie, Poznaniu, Krakowie i we Lwowie. Nauka w nich trwała dwa lata. Nowe perspektywy kształcenia kandydatek na wychowawczynie przedszkoli stworzyła ustawa jędrzejewiczowska, która postanowiła, że kształcenie kandydatek na wychowawczynie przedszkoli będzie odbywało się w 4-letnim seminarium opartym na drugim szczeblu programowym szkoły powszechnej, albo w 2-letnim liceum opartym na programie gimnazjalnym. Programy te uwzględniały zarówno naukę przedmiotów ogólnokształcących, jak i zawodowych. Założenia zawarte w *Ustawie* podnosiły rangę zawodu wychowawczyni².

Struktura organizacyjna i zadania ochron (przedszkoli) w Częstochowie w okresie międzywojennym (wybrane przykłady)

Początki tworzenia się państwowości polskiej przypadają na okres, w którym istniały już na naszych ziemiach wartościowe doświadczenia w zakresie

¹ M. Peçherski, M. Świątek, *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1919 – 1964. Podstawowe akty prawne*, PWN, Warszawa 1972, s. 94.

² DzURP z dnia 7 maja 1932 r. nr 38 poz. 389, Warszawa 1932.

wychowania dziecka w wieku przedszkolnym i opieki nad nim. Wpłynęły na to narastające rewolucyjne ruchy społeczne, z którymi związana była walka o prawo każdego dziecka do nauki i wychowania oraz potrzeba upowszechnienia oświaty elementarnej. Na szczególną uwagę zasługuje w tych latach działalność zarządu miasta Częstochowy, który poprzez przedszkola roztaczał opiekę nad dziećmi, które najboleśniej odczuwały następstwa wojny, oraz działalność placówek o charakterze prywatnym i społecznym.

Aby zapewnić prawidłowy rozwój i opiekę dzieciom wychowującym się na ulicach i podwórkach, otwierano dla nich ochronki. W latach 1918 – 1939 na terenie Częstochowy kontynuowało (bowiem powstały i funkcjonowały jeszcze wcześniej — przed wybuchem I wojny światowej) działalność na rzecz pomocy i opieki potrzebującym wiele instytucji, m.in. Rada Opiekuńcza. W roku 1918 Rada Opiekuńcza miasta utrzymywała jedenaście ochronek, były to dwie ochronki trzyoddziałowe, dwie dwuoddziałowe i siedem jednooddziałowych. Do przedszkoli tych uczęszczało 780 dzieci w wieku 3 – 7 lat.

Proces wychowawczo-dydaktyczny realizowany był przez 19 wychowawczyń przygotowanych pod względem merytorycznym i metodycznym do pracy z dziećmi; pomagały im trzy niekwalifikowane osoby. Zajęcia z dziećmi odbywały się w godzinach 8 – 15. Na utrzymanie tych ochron Rada Opiekuńcza wydawała miesięcznie 2625 marek polskich. Niestety, z braku funduszy Rada Opiekuńcza zaprzestała działalności w tym zakresie i Rada Miasta 9 maja 1921 roku postanowiła, że ich utrzymanie będzie finansował Magistrat³.

Spśród stowarzyszeń świeckich prowadzących przedszkola na terenie miasta znaczącą rolę pełniły stowarzyszenia robotnicze, roztaczały one opiekę nad dziećmi najgorzej sytuowanych warstw ludności. Podjęły próbę wypracowania koncepcji postępowego świeckiego wychowania, starając się w sposób kompleksowy zaspokoić całokształt potrzeb dziecka w ścisłym współdziałaniu z rodziną i środowiskiem wychowawczym. W placówkach tych dokonywano badań lekarskich, organizowano dożywianie, a także prowadzono szeroko rozumianą akcję edukacyjną wśród rodziców dotyczącą higieny, racjonalnej pielęgnacji i żywienia oraz metod wychowawczych w odniesieniu do dzieci w wieku przedszkolnym. W Częstochowie Robotnicza Strzecha Dziecięca „Zjednoczeni” utrzymywała z funduszy i składek zebranych od członków robotników trzy ochronki dla 160 dzieci⁴.

Na uwagę zasługuje także działalność Stowarzyszenia „Rodzina wojskowa”. Była to organizacja, która powstała z inicjatywy Józefa Piłsudskiego, jej celem było udzielenie pomocy ekonomicznej i kulturalnej rodzinom wojskowych. W Częstochowie koło Stowarzyszenia „Rodzina wojskowa” istniało od 1925 r. i liczyło 110 członków — żon oficerów i podoficerów (przewodniczącą była Z. Dąbkowska). Przy kole funkcjonowały sekcje opieki nad dzieckiem, finanso-

³ Archiwum Państwowe w Częstochowie (dalej: APCz), Akta Magistratu m. Częstochowy. Wydział Ogólny, sygn. 7112.

⁴ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy. Wydział Ogólny, sygn. 7234.

wa i pomocy społecznej. Sekcja „opieki nad dzieckiem” prowadziła i utrzymywała z funduszków własnych, ochronkę dla dzieci wojskowych i osób cywilnych; mieściła się ona w pawilonie oficerskim im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Ochronka była wzorowo zorganizowana i wyposażona w niezbędne pomoce dydaktyczne, które ułatwiały realizację procesu wychowawczo-edukacyjnego. W roku 1931 uczęszczało do niej 18 wychowanków. Wychowankowie mieli możliwość korzystania z ogrodu znajdującego się przy pawilonie oficerskim, co ułatwiało im poznawanie otaczającej rzeczywistości przyrodniczej i społecznej poprzez bezpośrednie doświadczenie⁵.

W okresie międzywojennym w Częstochowie pewna liczba ochronek należała i prowadzona była przez osoby prywatne.

Tabela 1

Właściciel ochronki	Adres	Liczba wychowawczyń	Liczba chłopców	Liczba dziewczynek
G. Ligęzówna	Kościuszki 9	1	16	9
Z. Wajsztokówna	Piłsudskiego 15	1	10	21
K. Kozłowska	Krakowska 12	1	19	17
Ogółem		3	45	47

Źródło: APCz, Akta Magistratu, Wydział Ogólny, sygn. 7581.

Analiza danych zawartych w tabeli pozwala zauważyć, że w placówkach tych wiedzę i umiejętności przygotowujące do nauki szkolnej zdobywała stosunkowo niewielka liczba dzieci, mimo że placówki te rozporządzały obszernymi i dobrze urządzonymi lokalami, a stan ich dochodów przedstawiał się zadowalająco. Na przykład, w roku 1929 w ochronce prowadzonej przez Stanisławę Ligęzównę wynosiły one 4250 zł. (rozhód udokumentowany 3420 zł) przy 25 dzieciach uczęszczających w zajęciach. Wynikało to z faktu, że pobierano wysokie opłaty miesięczne od dziecka, które wynosiły 15 – 20 zł, co powodowało, że były to placówki zaspokajające potrzeby wychowania przedszkolnego warstw lepiej sytuowanych, które preferowały system wychowania domowego: indywidualnego lub zbiorowego w formie tzw. „kompletów” prywatnych⁶.

Liczba przedszkoli prywatnych w latach trzydziestych w Częstochowie zwiększyła się, zakładały je bowiem nie tylko osoby prywatne, ale i nowo powstałe stowarzyszenia, między innymi „Towarzystwo Samopomoc”. Placówki te były zorganizowane przy szkołach powszechnych, wyznaniowych i seminariach. Na Zjeździe Zgromadzeń Zakonnych w 1930 r. stwierdzono, że celem Kościoła jest wytworzenie jednolitego frontu działania opieki i wychowania, a więc szeroki rozwój działalności opiekuńczej i wychowawczej katolickich stowarzyszeń charytatywnych i zgromadzeń zakonnych. Wymownym wyrazem wzrostu aktywności Kościoła w dziedzinie opieki i wychowania dzieci, było powstanie

⁵ „Goniec Częstochowski”, Częstochowa 1931 nr 49, s. 13.

⁶ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Opieki Społecznej, sygn. 7830.

i funkcjonowanie przedszkoli prowadzonych przez siostry zakonne. Na terenie miasta takie placówki działały przy:

- Zgromadzeniu Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego á Paulo, ul. Barbary 49.
- Gimnazjum Żeńskim Zgromadzenia Sióstr Najświętszej rodziny z Nazaretu, ul. Dąbrowskiego 13,
- Zgromadzenia Sióstr Zmartwychwstanek, Aleja NMP 60,
- Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP ul. Piotrkowska 17.

Do przedszkoli tych uczęszczały dzieci z różnych warstw społecznych. Program zajęć nie odbiegał od programu przedszkoli miejskich. Więcej czasu poświęcano jedynie na naukę religii i pieśni kościelnych; siostry organizowały uroczystości, m.in. choinkę połączoną z osobą Świętego Mikołaja, który obdarowywał dzieci prezentami (najczęściej były to zabawki, słodycze, odzież itp.). Fundusze na prowadzenie przedszkoli zgromadzenie zakonne czerpały z ofiar i dobrowolnych datków, przedstawień teatralnych prezentowanych przez dzieci, sprzedaży upominków, które były dziełem przedszkolaków. Część pieniędzy pochodziła ze specjalnych zapomóg wypłacanych przez Kościół. Placówki te, ze względu na bardzo dobrą opiekę oraz szeroką działalność charytatywną na rzecz wychowanków i ich rodzin, cieszyły się dużym uznaniem społeczeństwa. W roku 1931 istniało 18 prywatnych przedszkoli, które otaczały opieką wychowawczą i edukacyjną 1272 dzieci, w tym 727 chłopców i 545 dziewczynek⁷.

Znacząca liczba przedszkoli prywatnych w okresie międzywojennym w Częstochowie znajdowała się w rękach organizacji żydowskich, z których na plan pierwszy wysuwało się Towarzystwo Dobroczynności dla Żydów. Towarzystwo to we własnym budynku przy ulicy Przemysłowej 6 utrzymywało ochronkę, do której uczęszczały dzieci w wieku 3 – 7 lat, pochodzące z najbiedniejszych warstw społeczeństwa. Początkowo była to placówka dwuoddziałowa, a później trzyoddziałowa.

Tabela 2

Rok	Liczba dzieci	Personel ochronki
1919	110	kierowniczka i dwie nauczycielki
1920	112	kierowniczka i dwie nauczycielki
1921	100	kierowniczka i dwie nauczycielki
1922	80	kierowniczka i dwie nauczycielki
1923	80	kierowniczka i dwie nauczycielki
1924	90	kierowniczka i dwie nauczycielki
1925	115	kierowniczka i dwie nauczycielki
1926	106	kierowniczka i dwie nauczycielki
1927	110	kierowniczka i trzy nauczycielki
1928	125	kierowniczka i trzy nauczycielki
1929	140	kierowniczka i trzy nauczycielki

Źródło: APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Opieki Społecznej, sygn. 7830.

⁷ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Oświaty i Kultury, sygn. 7707.

Analiza powyższych danych pozwala zauważyć, że liczba najmłodszych objętych opieką była znacząca i wahała się w granicach 80 – 140 dzieci. Opiekę nad nimi sprawowały dwie, a od 1928 r. trzy nauczycielki i kierowniczką. Od 1917 r. w Towarzystwie Dobroczynności pracowała Łucja Najzer, która w 1928 r. została kierowniczką ochronki. Była dobrze przygotowana do pracy z dziećmi, miała ukończony kurs freblowski i kurs dla ochraniarek. Także pracująca wychowawczyni M. Fejman była kwalifikowaną nauczycielką. Zatrudniona w ochronce od 1922 r., legitymowała się dwuletnim kursem dla ochraniarek i praktyką odbytą w zakładzie M. Zalermanówny w Częstochowie. Natomiast wychowawczyni-praktykantka Alba Wainsloch ukończyła sześć klas gimnazjum w Częstochowie i odbyła roczną praktykę w ochronkach częstochowskich. Także pomocnice wychowawczyń były przygotowane do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym.

1 marca 1929 r. zarząd ochron przy Towarzystwie Dobroczynności dla Żydów utworzył nowo wybudowany lokal, w którym znalazły pomieszczenie trzy oddziały dla 140 dzieci. W latach trzydziestych uczęszczało do nich około 260 dzieci, które pozostawały pod opieką pięciu wychowawczyń i jednej kierowniczki⁸.

Program wychowawczy i edukacyjny, oprócz przewidzianych rozkładem dnia ćwiczeń, opowiadań i pogadań, zawierał naukę religii hebrajskiej i języka. Placówka miała własny ogród i była dobrze wyposażona w pomoce, takie jak: pianino, lampa do przeźroczy, zabawki rozwijające procesy poznawcze, zestaw obrazków i inne.

Fundusze na utrzymanie placówki, pensje dla nauczycielek i kierowniczki (w 1928 r. była to suma 200 zł miesięcznie dla kierowniczki i 100 dla podwładnej) zarząd ochron czerpał z budżetu Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów i subsydium udzielonego przez Magistrat Częstochowy (w latach 1932/33 było to 10 000 zł, a w latach 1933/34 7 000 zł)⁹.

Swoje ochronki prowadziła również Żydowska Socjalistyczna Partia Robotnicza „Ferajnigte”. Rada Szkolna Robotniczych Strzech Dziecięcych i Szkoły Ludowej „Ferajnigte” pod swoim zarządem utrzymywała dwie Strzechy: jedną przy ulicy Strażackiej 10, do której uczęszczało 54 dzieci, i drugą przy ulicy Krótkiej 7, w której opiekę wychowawczą znalazło 55 dzieci w wieku 4-7 lat. Opiekunem obu ochronek był dr W. Sachs. Strzecha Dziecięca przy ulicy Krótkiej nosiła imię J.L. Peretza; mieściła się ona w wynajętym budynku z czterema pokojami i kuchnią. Wychowankowie pochodzili z rodzin robotniczych. Program zajęć miał na celu kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań społecznych oraz przygotowanie do nauki szkolnej. Obejmował pogadanki, czytanie bajek, naukę wierszy, gry, gimnastykę, roboty ręczne, rysunki, śpiew i taniec; językiem nauki był język żydowski. Personel pedagogiczny był odpowiednio przygotowany do pracy wychowawczej z dziećmi w wieku przedszkolnym. Kie-

---

⁸ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Oświaty i Kultury, sygn. 7689.

⁹ Tamże, sygn. 7796.

rowniczką Ochronki im. Peretza była Estera Błaj, absolwentka seminarium w Jaffie (Palestyna); tam też odbyła praktykę i dodatkowo ukończyła kurs do-kształcająco-wychowawczy w Warszawie. Kadre wychowawczą stanowiły Felicja Berlinówna, legitymująca się zaliczeniem dwuletniego kursu dla ochroniarek w Zakładzie M. Zalermanówny w Częstochowie i sześciotygodniowego kursu dopełniającego w Wilnie, oraz pomocnica wychowawczynie Regina Ważęcka, która ukończyła pięcioletnią szkołę prywatną P. Kijakowej, w której zaliczyła także praktykę wychowawczą¹⁰.

Dzieci otrzymywały w placówce całodzienne wyżywienie i pozostawały pod stałą opieką lekarską.

Tabela 3. Przykładowy miesięczny fundusz przeznaczony na utrzymanie Strzechy im. J.L. Peretza w Częstochowie w 1922 r.

Przeznaczenie funduszu	Suma w markach
Pensje dla nauczycielki, kierowniczk i gospodyni	112,500
Pomoc lekarska	4000
Jadłodajnia	25 000
Pianino	3000
Materiały szkolne	5000
Biblioteka	2000
Inne	58 500
Razem	210 000

Źródło: APCz. Akta Magistratu m. Częstochowy. Wydział Ogólny, sygn. 7293.

Z analizy danych wynika, że koszty zapewnienia dzieciom pełnej dobrze zorganizowanej opieki, tak w zakresie wychowania, jak i edukacji, wynosiły średnio 210 tys. marek miesięcznie. Fundusze na utrzymanie Strzechy pochodziły z dwóch źródeł: z funduszy własnych (dochody z przedstawień teatralnych, koncertów, składek członkowskich i zapomogi od gminy żydowskiej) oraz z funduszy pochodzących z zewnątrz (subsytia od Magistratu oraz od organizacji żydowskich z Ameryki).

Analiza materiałów źródłowych pozwala zauważyć, że liczba przedszkoli prywatnych w Częstochowie w okresie międzywojennym była znacząca. W ich organizacji miały swój udział stowarzyszenia świeckie o charakterze społecznym, osoby prywatne, zgromadzenia zakonne; podkreślić należy także działalność organizacji żydowskich, które w zakładanych przedszkolach skupiały największą liczbę dzieci objętych opieką. Przedszkola prywatne były dobrze wyposażone, funkcjonowały w przestronnych, słonecznych pomieszczeniach, budynki były otoczone ogrodami, które umożliwiały zabawy na świeżym powietrzu i bezpośredni kontakt z przyrodą.

¹⁰ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy. Wydział Ogólny, sygn. 7501.

Liczba dzieci objętych wychowaniem w przedszkolach prywatnych często dorównywała, a nawet przewyższała, liczbę wychowanków przedszkoli miejskich. Przykładowo w roku 1931 wynosiła ona 1272 dzieci, co stanowiło największy odsetek najmłodszych dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w całym okresie międzywojennym.

Ponieważ przedszkola miały stanowić pierwszy etap przygotowujący do nauki szkolnej, w procesie wychowawczo-edukacyjnym uwzględniano:

- kształcenie uczuć religijnych i społecznych, rozwijanie dobrych zachowań i pozytywnych nawyków,
- ćwiczenia fizyczne i gimnastyczne, gry i zabawy ruchowe, ćwiczenia sprawności życiowych,
- ćwiczenia zmysłów, śpiew, rysowanie, modelowanie, budowanie, układanie wzorów, roboty ręczne,
- pogadanki, opowiadania, wiersze, ćwiczenia mowy,
- ćwiczenia rachunkowe, ćwiczenia spostrzegawczości, uwagi, orientacji¹¹.

Nieodłącznym elementem pracy w przedszkolu są piosenki kształcące poczucie rytmu i rozwijające słuch muzyczny i prawidłową dykcję. Nauczycielki nieposiadające umiejętności muzycznych uczęszczały na lekcje śpiewu i gry na instrumencie; umożliwiało im to prowadzenie zajęć przy muzyce z wykorzystaniem instrumentów znajdujących się na wyposażeniu przedszkola (piano, fis-harmonie itp.).

Istotną rolę w kształceniu wychowawczyń pełniło funkcjonujące w Częstochowie przy ulicy Kościuszki 31 od 1920 r. Seminarium dla wychowawczyń przedszkoli. Dyrektorką szkoły była M. Żelislawska. W roku 1928 pobierało wykształcenie na dwóch kursach 60 dziewcząt. Przy szkole czynna była tzw. „wzorówka”, ochronka, w której przyszłe kandydatki na wychowawczynie nauczycielki pobierały praktyczną naukę zawodu. W placówce tej przebywało 80 dziewcząt i chłopców pod opieką dwóch wykwalifikowanych nauczycielek instruktorek S. Pietrusińskiej i N. Dybowicz. Prowadziły one wzorcowe zajęcia dla uczennic szkoły. W okresie letnim uczennice odbywały praktyki w ochronkach (przedszkolach) miejskich, spostrzeżenia z praktyki odnotowano w arkuszu spostrzeżeń i dokonywano oceny uwzględniając:

- punktualność i przygotowanie do pracy
- samodzielność i umiejętność organizowania zajęć
- rozumienie potrzeb dzieci i stosunek do nich
- odnoszenie się do nauczycielek - wychowawczyń¹².

Przy seminarium organizowano również uzupełniające kursy dla wychowawczyń. W 1934 r. wykłady na kursie prowadził prof. Z. Leya; dzielił wykłady na trzy części:

---

¹¹ APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Oświaty i Kultury, sygn. 7703.

¹² APCz, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Ogólny, sygn. 7581.

- część ogólną omawiającą metody, zasady nauczania, pomoce naukowe
- część metodyczna, opisująca ćwiczenia jednostronne wzroku, słuchu, dotyku i ćwiczenia rachunkowe
- część praktyczną, która zawierała lekcje próbne typu ćwiczenia umysłu, historyjka obrazkowa itp.¹³

Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli w Częstochowie cieszyło się opinią szkoły o wysokim poziomie kształcenia. Zakończenie roku szkolnego odbywało się bardzo uroczyście, uczennice otrzymywały patent i świadectwo ukończenia seminarium. Wiele absolwentek otrzymało pracę w placówkach przedszkolnych w Częstochowie lub w powiecie. Dodatkową pomoc stanowiło uruchomienie w 1926 roku przy Związku Zawodowym Nauczycieli Wychowania Przedszkolnego biura pośrednictwa pracy¹⁴. Na kandydatki mające objąć stanowisko nauczycielki-wychowawczyni przedszkola przyjmowane były osoby, które miały ukończone 7 klas szkoły powszechnej, zawodowe seminarium i praktykę. Wszystkie te wymagania spełniały absolwentki szkoły M. Zelisławskiej.

Rozwój wychowania przedszkolnego jest ściśle związany z kształtowaniem się całości życia społecznego kraju. Sytuacja tych placówek jest pod tym względem o tyle specyficzna, że spełniają one obok funkcji wychowawczo-edukacyjnych ważną funkcję socjalną, wspomagają bowiem rodziców w zapewnieniu opieki. Sprawia to, że ich struktura organizacyjna i zasięg liczbowy są uzależnione od dwójakiego rodzaju czynników: pedagogicznych, które stwarzają potrzebę rozbudowy placówek jako instytucji wychowawczych przygotowujących do nauki szkolnej; i gospodarczych, wiąże się z nimi sprawa polityki zatrudnienia kobiet, sytuacja ekonomiczna kraju i aktualne zadania społeczno-ustrojowe państwa.

Ustawa z 1932 r. uznała przedszkola za pierwsze ogniwo systemu oświaty i wychowania, regulowała także podstawy prawne przedszkoli i określała rodzaj kwalifikacji zawodowych zatrudnionych w tych placówkach. Uzależniła ona byt materialny od dotacji organizacji społecznych i samorządowych. Ustawa, określając wychowawczo-edukacyjny charakter przedszkoli oraz jego zadania i wiek dzieci, nie sformułowała konkretnie, do kogo należy obowiązek zakładania i utrzymywania tych placówek. Wydane kilka miesięcy później Rozporządzenie Ministra WRiOP przewidywało otwieranie tych placówek przez osoby prywatne i stowarzyszenia — powiększyła się więc liczba założycieli przedszkoli. Należy jednak podkreślić, że w rozporządzeniu tym wydawanie zezwoleń i nadzór pedagogiczny został zastrzeżony dla władz oświatowych.

Złożona sytuacja społeczno-ustrojowa państwa, podstawy prawne zawarte w ustawie z 1932 r. i rozporządzenia władz oświatowych określiły zasady, na jakich funkcjonowały placówki przedszkolne w Częstochowie w okresie międzywojennym.

¹³ APCZ, Akta Magistratu m. Częstochowy, Wydział Oświaty i Kultury, sygn. 7759.

¹⁴ Tamże, sygn. 7482.